

Vem vill vara mångfalden?

Anna Friman, 7.1.2005

Lena Andersson: Du är alltså svensk?

Natur och Kultur 2004

Är det möjligen så att all litteratur sist och slutligen handlar om maktförhållanden? Är det så att själva det dagliga, icke-fiktiva livet mer än något annat handlar om makt? Kanske är det rentav så att vi helt enkelt sprattlar omkring i ett intrikat nät av olika slag av utpressning? Fast vi låtsas nog inte om det särskilt mycket. Lite jobbigt att tänka på, kanske.

Det är därför befriande att läsa en författare som utan att darra på manschetten låter en huvudperson vara statsminister och sedan gör kungen, påven och amerikanska presidenten till bifigurer. Pang på bara, oförskräckt, rakt in i maktens centrum. Pilla lite där, och bråka.

Lena Andersson, svensk frilansskribent, har skrivit en roman som uttalat handlar om makt, och inte bara det, utan om Makten i betydelsen politiken och människorna däri och utanför den. Du är alltså svensk? heter boken, som följer på Anderssons uppskattade debut Var det bra så? från 1999. Då skildrade Andersson "förorten som mentalt tillstånd". Nu skriver hon om "vårt integrerade samhälle" – ett tema som säkert träffar mera rätt i det svenska samhället än i vårt finska. Här kan vi ju stoltsera med att ha en polismakt som är effektivast i världen när det gäller utvisningar.

Fatima + Statsministern = Sant

Lena Anderssons samtidsberättelse är tredelad. Första delen består mest av en vansinnig och alldeles briljant skriven anställningsintervju. I andra delen blir huvudpersonen anställd som vaktmästare på regeringskansliet och avancerar vips till statsministerns älskarinna, i tredje delen blottas statsministerns känslöförstoppning. Det är himla snyggt. Så snyggt. En med mycket lite makt – invandrarkvinnan, nordafrikanen, före detta sockerbagaren Fatima – hamnar med huvudet före och hjärtat i handen in i detta absurda händelseförlopp. Statsministern är boss för ett samhälle som ivrigt genomför projektet "Nya blodgiven", ett initiativ som går ut på att genom klart överdrivna metoder säkra mångfalden i samhället. För mångfald ska det vara till vilket pris som helst, helst statistiskt påvisbar sådan, och olika folkgrupper ger därför olika poäng för den arbetsgivare som anställer dem.

Kärleksparet Fatima-statsministern åker tillsammans på statsbesök till amerikanska presidenten och första lady, men kärlekssagan tar slut lika plötsligt som den började. Där står Fatima, på toppen av en sophög, med hjärtat fortfarande i handen. Bokens statsminister

är för sin del totalt renons på sinne för det mänskliga: "Han tycker sig ha hört beröm. Det eggjar honom, och gör honom generös. Han vill dela med sig av sin kärlek till sig själv." Statsministerns makt går ut på att inte riktigt höra och inte riktigt se och inte riktigt känna heller för den delen. Skrämmande. Verkar samtidigt vagt bekant.

Maktens brist på markkontakt

Nyskriven samhällsdebatt i litterär form, alltså – hårt. Lena Anderssons berättande är vådligt skarpt, det så där oerhört intelligent att jag börjar hålla boken en bit ifrån mig, betraktar den och beundrar den och fjärmar mig lite där i min stora, uppriktiga beundran. Men Du är alltså svensk? är närmast ett debattinlägg från Lena Andersson och ska nog inte heller läsas när man är som mest sugen på patos och stora känslan. Andersson problematiserar hårt och intelligent maktens vilja att skapa förutsättningar för de svagare, den där totala bristen på markkontakt eller sinne för andras verkliga behov. För vem är det sist och slutligen som ska personifiera den där eftertraktade mångfalden, det färgglada och pikant exotiska i samhället? Och hur placerar sig de pikanta existenserna i makthierarkin